

Јован Милићевић

АУСТРИЈСКА ШТАМПА О СРБИЈИ ДРУГОГ УСТАНКА

Листови аустријских земаља, па чак и аугзбуршки „Allgemeine Zeitung“, један од највише цењених европских листова на почетку прошлог столећа, штампа на немачком језику уопште, до сада су у знатној мери занемаривани као извор за проучавање наше прошлости. XVIII век је доба великог полета новинарства у западној и средњој Европи. И у аустријским земљама у другој половини тога столећа појавио се читав низ нових листова, временом све боље обавештених. Први лист у Немачкој — „Aviso-Augsburg“ — почео је да излази још 1609. године. Од 1622, прво у виду летака, а касније као лист у отприлике данашњем смислу те речи, излазила је и у Аустрији једна периодична публикација — „Wienerisches Diarium“ — из које се касније развио „Wiener Zeitung“, најстарији лист са подручја хабзбуршког царства.¹ Од почетка XVIII века почињу све чешће да се појављују листови и на територији „краљевине св. Стефана“, од којих је изванредан број излазио на немачком језику.² Још током тога столећа сви ти листови добрим делом су информације просто преписивали један од другог. А као што је приметио и један историчар аустријске штампе, већина тих листова у политичком смислу имала је искључиво приказни карактер; они су се ограничавали на понављање вести које су се појављивале у иностранству, без коментара.³ Али већ током последње четврти XVIII столећа, а нарочито од избијања последњег аустро-турског рата, број вести о Србији је порастао и, према пореклу, оне су биле све оригиналније. Д. Пантелић их је доста користио, мада не у потпуности, и приликом писања своје студије „Београдски пашалук и Први српски устанак“.

Од избијања устанка 1804. интересовање аустријске штампе, па и неких других листова на немачком језику, као што је и већ споменути „Allgemeine Zeitung“, за збивања у Србији знато се променило. Просто је невероватно колико су неки од тих листова давали простора вестима из Београдског пашалука. На основу досадашњег искуства, можемо да тврдимо да су подаци тих листова за први период устанка, до уласка Русије у рат против Турске и одбацивања Ичковог „мировног уговора“, најважнији извор за његово истраживање, и по садржини и по обиму значајнији од свих осталих, појединачно узетих.

¹ Johan Winckler, *Die periodische Presse Oesterreichs*, Wien, 1875.

² Од 1705. до 1711. Ракоцијев орган „Mercurius Veridicus“; од важнијих листова на немачком језику први „Pressburger Zeitung“ од 1764; Walter Reichle, *Das ungarische Zeitungswesen*, Berlin, 1939; види и K. Angermayer, *Geschichte der Pressburger Zeitung*, Pressburg, 1896; такође и Jozsef Ferenczy, *La presse périodique en Hongrie*, Budapest, 1910.

³ Winckler, н. д.

Са аспекта тих и других чињеница интересантно је проматрати са коликом и каквом пажњом су ти листови пратили збивања у другом устанку. Већ одмах после слома првог устанка, интересовање те штампе за догађаје у Србији нагло је ослабило. Метернихов лист „*Österreichischer Beobachter*“ током 1814. године донео је само неколико кратких и мало важних вести.⁴ У њему се Хаџи-Проданова буна и не спомиње. Сличан је случај и са готово свим осталим листовима.

Више вести о Србији доносио је „*Pressburger Zeitung*“: током споменуте године десетак. Осим вести о кретањима и понашању Турака после слома устанка, он доноси највише вести о куги.⁵ Интересантно је да се од појединих истакнутих личности скоро једино спомиње Главаш, и то на више места. Од тих вести још најзначајнија је она у којој се поново потврђује (о томе је аустријска штампа писала и током првог устанка) да је он (*Klawatz, Stanoie Stamatowits*) пре устанка хајдуковао по Аустрији, па чак био и хајдучки харамбаша (*Räuber-Anführer*).⁶ Њему се приписивала и извесна улога у угушењу Хаџи-Проданове буне.⁷

⁴ Види бр. 52, 144. и 328.

⁵ Према вести из Земуна од 9. маја, објављеној у бр. 39, кугу је у Београд донела једна жена, а ширила се и међу пашиним коморцијама. У бр. 61. јављено је да је зараза у Београду достигла четврти степен и да су се сви хришћани разбежали по селима или шумама, а да се Турци, „као што је познато, не повлаче, сматрајући то као боже послане“, те да стога они највише и умиру. Београдски паша пак, као увиђаван човек, затворио се и не пушта никога к себи. Куга се шири и по другим пределима Србије, а у Босни у Брчанском крају. У бр. 76, у вести из Земуна од 15. септембра саопштено је да у Београду, нарочито када је врућина, од кузне заразе умире по 30, 40 до 50 особа, такође и у Јагодини и у селима поред Саве и Дунава, према Смедереву, такође и поред обеју обала Мораве. Сматрало се да је само у Београду од куге помрло 3.000 до 4.000 особа, а у осталој Србији до 12.000.

Тек крајем године, када су престале вести о овој епидемији, петроварадински командант дозволио је поново обнову саобраћаја са Србијом (бр. 103). О куги која хара донео је извештај и „*Graezer Zeitung*“ у бр. 125. од 8. VIII 1814.

⁶ То је наведено у бр. 6. „*Pressburger Zeitung*“-а, где се још тврди да се он са око 6.000 људи склонио у планине и да га гоне више хиљада Турака. Нешто касније, априла 1814, Главаш је причао у Земуну да он и друге старешине имају скривених 12 топова и распитивао се о могућности снабдевања муницијом (*Мих. Гавриловић, Милош Обреновић*, 1, 74). У бр. 23. саопштено је да турска потера против Главаша није успела.

Од осталих вести вреди још споменути информацију да је у недељи, око 1. IV 1814, доспео први караван у Београд, иако су још многи ханови уништени, као и да око 2.000 Срба кулучи да би се они опет подигли. Он се састоји од 250 коња, са око 500 товара (*Towar*) робе, и то 400 бала памука и 600 бала колонијалне робе, пиринча, зејтина и коже (бр. 31). Већ око априла стизали су у Београд скоро сваког дана трговачки каравани, али мањег обима, од 50, 60 до 70 коња (бр. 39).

Према вести из Черновица, 19. октобра стигао је у то место митрополит Леонтије, сутрадан два „српска генерала“, а 24. истога месеца, у 8 часова ујутро, „познати Борђе Петровић (иначе черни Борђе), који је сада руски кнез и генерал“. Истога дана отишао је за Хотин, са пратњом која је имала 52 коња (бр. 52).

⁷ Ова врло занимљива информација о Хаџи-Продановој буни једна је од највећих међу информацијама аустријске штампе о Србији из тога времена. Објављена је у бр. 102. „*Pressburger Zeitung*“-а од 23. децембра 1814. и у преводу гласи: „Протекла су већ пуна три месеца како пристижу неке тужне приватне вести о новом врењу и извесним унутрашњим, не незнатним трвењима између Срба и Турака. У недостатку опширних информација о овим догађајима, предајемо се слаткој нади да

Остали листови на немачком језику врло су мршави у информацијама о Србији за време између два устанка. Неки од њих за месец после угушења првог устанка дуго нису доносили ниједну вест о њој.

И о догађајима из 1815. године извештаји штампе на немачком језику су веома оскудни. „Wiener Zeitung“, најстарији и најугледнији аустријски лист, који је, подвучимо ту чињеницу још једном, доносио толико вести о првом устанку, о другом није донео ниједну. У бр. 129. донета је вест о угушењу устанка Вахабита на Арабијском полуострву; има их и о осталим немирима на Балкану те године; али о Србији прва вест објављена је тек у септембру 1815 (бр. 249), када су устаничке борбе већ биле престале. „Wiener Zeitung“, за разлику од ранијих извора обавештавања, доносио је сада вести махом из цариградског „Constantinople“-а, а из Земуна више ништа.

ће то остати само на вестима, без даљих важнијих последица. Међутим, разбуктао се разорни пламен осветољубивости у срцима неких Турака, што је током године довело дотле да је утрнула и последња варница нормалног живота у Србији. Не помажу никакве предстакве потлачене раје, засноване на од султана и великог везира обећаној амнестији. Турци настављају да повећавају порезе и реквизиције из дана у дан. У почетку било је све тачно одређено и колико је год могуће подмириено. Готовина у новцу била је ускоро исцрпена, остала имовина предата је бескућницима. Такође је одмах започето, са највише места наређено, веома строго претрживање разног оружја, чему се раја покорила. Од турских одметника отимана је коњска опрема, коњи које су употребљавали у рату и остала опрема. Тако, на пример, од ових Турака су угледније породице натеране да плате 500, касније 1.000 и најзад 2.000 пијастера, сиромашнији су подвргнути још тежем терору, и тако су ти сироти хришћани мучени докле год се жеља за осветом ових не би задовољила. Пример овим одметницима пружала је можда и турска управа у Србији, која је уместо уобичајених 10 пијастера ударала порез на главу од 30 пијастера. Њима су следовали и спахије и бегови, који су већ годинама ненаплаћиване посредне и непосредне приходе силом утеривали. Под разним изговорима, више Срба је покушено и неки од њих су набијени на колац. Грозна егзекуција извршена је у Београду 20. и 30. октобра. Четрдесет и два Србина набијена су на колац на београдској капији и изложена гледању. Ових дана ухапшено је више од 100 Срба и дотерано у Београд, где очекују смртну пресуду. Страх је свуда завладао. Додуше, један део покушава да се спасе бекством у планине, где проводи дане у страху и трепету, али баш зато је највећи део раје изложен опасности. Зато је сироти народ одлучио радије са оружјем у руци да потражи спаса, бар да борећи се за спас својих умре. Овај глас раширио се најпре у Крагујевачкој нахији (дистрикту), њему је ускоро следила половина Јагодинске, половина Смедеревске, Votegaer(?), и како последње вести уверавају, такође и Пожаревачка нахија. Људи ових жупанија извукли су своје последње још скривено оружје, напали су Турке који су вршили власт или оне који су тумарали по селима, растерали су их, напали Турке који станују у паланкама (отвореним градовима), побили их и разорили њихове куће. Тада се повећао бес Турака. Отпочели су да позивају у помоћ своје снаге окупљене у Србији и суседне Босанце. Од времена виђају се у Србији буљуци од 200 до 300 Турака који су продрли из Босне. Телал (ратни добошар) их позива са овим огорченим речима: „На ноге, Турци! На ноге! Судбина Срба је одлучена; подсетите се на прошлогодишњи поход богат пљачком, када смо по Србији наилазили на целепе оваца и рогате стоке и одводили их кућама; сада је кућну час да се до миле воље накупимо робова и робиња.“ Према приватној вести од 16. новембра, снаге босанских Турака у Србији износе 6.000 људи. Може се замислити бедни положај ових од свих страна тешко притиснутих и потпуно напуштених Србијанаца.

У бр. 103. објављена је и ова вест: „Немири који су у неколико села Србије избили на подстицај њихових кнезова, према вестима од пре отприлике два месеца, сада су сасвим престали. При томе проширена вест да је бивши србијански командант Главаш био њихов вођа није потврђена, већ је он, штавише, као турски надзорник путева предао Турцима исте преступнике.“

Према информацији из бр. 249, Порта је спремала нови велики поход на Београдски пашалук, да би у њему повратила ранији поредак. Месец дана касније (бр. 285), објављена је вест о преговорима устаника са Турцима; и у новембру, још вест о доласку првих србијанских депутата у Цариград.

„Pressburger Zeitung“, чија је редакција још 1814. године показивала доста интересовања за догађаје у Србији, прву вест о другом устанку донео је тек у бр. 46. од 13. јуна, где су били саопштени подаци о упућивању 2.000 Турака из Београда против устаника; да је оборкнез (Oberknez) Милош дигао устанак стога што је његов брат (односи се на Јеврема Обреновића) неправедно од Турака затворен у кули Небојши; и да устаници, како изгледа, мисле да ослободе само земљу, а не и тврђаве (Београд, Шабац, Смедерево), мада у њима има врло мало турских војника. Пре тога, још у бр. 37. од 12. маја, јављено је само да је у Аустрију, преко Београда, приспело више транспорта робе и да у Београду има доста азијских трговаца.

Врло карактеристично за став целокупне штампе на немачком језику је писање „Oesterreichischer Beobachter“-а и аугзбуршког дневника „Allgemeine Zeitung“-а. Први, такође врло касно, тек у бр. 230. од 18. августа сасвим узгредно је спомињао „немире који још увек трају у Србији“; а што је најинтересантније, убрзо потом, у бр. 243. од 31. августа, износећи потребу да се ликвидирају буне и одметања у европској Турској, ређао је појединачно област Јањине, Албанију, итд., док Србију уопште није спомињао. После паузе од више од месец дана, потом, донео је и овај лист вест о депутацији устаника упућеној у Цариград на преговоре, у бр. 279. од 6. октобра; а у броју 312. од 8. новембра јављено је да, ако се може веровати вестима које се шире у јавности, немири у Србији, како аустријска штампа често назива борбе другог устанка, „durch die freiwillige Unterwerfung der Nation und ihrer Häuptlinge, so gut als beigelegt (ist)“. И, најзад, почетком децембра (бр. 338. од 4. XII) јављено је коначно, према приватним вестима, о споразуму између Срба и Турака. Исто тако „Allgemeine Zeitung“ само узгред је спомињао да буна у Србији још траје, у бр. 249; а у бр. 291. донео је дословно вест из „Wiener Zeitung“-а о упућивању устаничке депутације у Цариград. Исту вест, пренету из „Wiener Zeitung“-а, донео је у бр. 84. од 19. X и „Vereinigte Ofener und Pester Zeitung“, и то је била једина информација овога листа о томе предмету! „Leibacher Zeitung“ донео је свега два пута вести о устанку, пренете из „Pressburger Zeitung“-а. Сви споменути листови и даље су доносили више вести о немирима који су се дешавали у осталим деловима Турске, па чак више и о оним из азијских делова царства.

Када је поклањала толико мало пажње другом устанку, природно је да аустријска штампа није водила више рачуна ни о приликама у Србији после његовог угушења. О томе се може добити довољно јасан утисак ако се прегледају и само неколико годишта њихових најважнијих листова. На пример, „Wiener Zeitung“ донео је вести о Карађорђевој погибљи и о проглашењу хатишерифа 1830; али, с друге стране, 1817, приликом саопштења о путовању аустријског амбасадора за Цариград, било је наведено како се он задржао у селу Београду (курзив — Ј. М.);

бр. 248. од 27. X). Има читавих годишта тих листова у којима се не може пронаћи ниједна информација о Србији.

Још гори је случај са „*Osterrichischer Beobachter*“-ом. У њему за тај период готово уопште није било ниједне вести о тада још увек Београдском пашалуку.

Узроци ове тако нагло настале незаинтересованости листова на немачком језику за земљу о којој су раније толико писали јесу више-страни. Други устанак дешавао се у време Наполеоновог коначног пада и уређивања европских односа на конгресу у Бечу. Марта 1815, неколико недеља пре избијања другог устанка, ширио се по Европи глас о Наполеоновом повратку са Елбе, што је јавност земаља које су дотле годинама ратовале са њим, а то значи и аустријску јавност, јако узбудило. Тако су припреме устанка ишле упоредо са припремама великих сила ради коначног уништења „цара Француза“. Устаничке борбе одиграле су се у исто време када и чувена битка код Ватерлоа. После Наполеоновог слома код Ватерлоа, Бечки конгрес је наставио свој рад. Истовремено, била је склопљена и Света алијанса. Ко је тада у Аустрији, поред догађаја од таквог значаја, могао још озбиљније водити рачуна о новој побуни сељака једне азијске државе, сматране бесперспективном, мање-више, као и претходна Хаџи-Проданова, и о њиховим преговорима са својим турским господарима, који су, такође тада, истовремено, вођени.

И независно од споменутих утисака тих европских догађаја, други устанак ни приближно није могао привући пажњу аустријске јавности као претходни. Пораз устаника 1813. изгледао је тако катастрофалан да се ретко ко могао надати да ће раја Београдског пашалука бити у стању да подигне један нови, јачи оружани покрет. После његовог угушивања, Турци нису били одмах у стању да скрше у овој области сваки отпор и да се потпуно учврсте у свим крајевима. Мање од годину дана после уласка великог везира у Београд, у једном крају Србије дошло је поново до избијања буне, али која је врло брзо била угушена, и то уз помоћ самих Срба — Хаџи-Проданове. Па и због тога, нови устанички покрет, у пролеће 1815, нарочито у почетку, давао је више утисак једног стихијског, спонтаног реаговања раје према терору тлачитеља, о чему сведоче и наведене прве вести о њему, објављене у „*Osterrichischer Beobachter*“-у и „*Allgemeine Zeitung*“-у, по чијим формулацијама се јасно види да га њихови извештачи нису разликовали, нити му придавали већи значај од Хаџи-Проданове буне. Из писања и „*Beobachter*“-а и „*Wiener Zeitung*“-а види се да су њихови дописници сматрали да овај покрет нема радикалне намере као онај од 1804, а у то их је убедила и вест да су се после мање од четири месеца борби устаници и њихове старешине одлучили да се Турцима поново покоре, мада и под извесним условима.

И још један технички разлог. С обзиром на правац интересовања штампе на немачком језику, она сада није имала тако добру службу извештавања као током првог устанка. Сада су вести о догађајима јужно од Саве и Дунава, много више него раније, долазиле из Цариграда, а не из Земуна. Јасно је да су подаци о Србији, стечени у отоманској престоници, морали бити и много оскуднији и непоузданији од

оних скупљених у месту које лежи надамак устаничког главног града и србијанске границе, не ретко и од добро обавештених званичних и незваничних Kundschafter-a и Vertrauter-a.

Каснију незаинтересованост условили су и нови међународни односи и нови курс политике великих европских сила уопште. То је била епоха политике Свете алијансе, политике легитимитета, одржавања status-quo-a и у спољним и у унутрашњим односима. Припремајући устанак, старешине његове биле су послале свог изасланика аустријском пограничном команданту Червенки, са питањем да ли у случају дизања устанка могу од Аустрије очекивати помоћ. На то их је овај одлучно одбио, са образложењем да су се монарси окупили у Бечу да утврде мир, а не да стварају нове немире.⁸

Такав генерални политички став Беча схватао је и Сима Милутиновић Сарајлија, савременик догађаја: „Та и сама Аустрија је овај умир (Букурешки мир) себи за угоднији сматрала, добивши већ једва тишину на своје-турској граници, те се и лакше у онај свети Славенско-Европејски, мирољубија и крепости духом торжествујући сојуз согласи и преволи, а колико год за свеобшту људства, и Европејства ползу, толико и на само своју.“⁹

Метернихова Аустрија, која је највише заступала политику одржавања стања регулисаног Бечким конгресом, била је веома заинтересована за мир на њеним јужним границама и за очување постојећих прилика у европској Турској. На то ју је, поред тога, наводио и њен тада већ класични политички курс, схватање да би промене на том сектору могла лако искористити и нека друга сила, на првом месту Русија.¹⁰

⁸ Алекса Ивић, *Између првог и другог устанка*, Загреб, 1917, стр. 8.

⁹ Сима Милутиновић Сарајлија, *Историја Србије од почетка 1913-е до конца 1815-е године*, Београд, 1882, стр. 13. Чињеница да су из пограничних аустријских подручја избегли Срби из првог устанка прелазили на ново устаничко поприште, па чак се при томе и организовали; да су устаници набављали оружје и муницију преко Саве и Дунава, сведочи само о локалном тактичном ставу аустријских пограничних власти. Уп. н. д., стр. 146, 152, 155, 157, 177, 185, 192, 196, 202, 205, 207—212, 229, 231, 243, 249, 256, 272, 274, 285, 322, 357, 383, 443, 448, 451. За политику Аустрије према Србији у периоду другог устанка уп. и Мих. Гавриловић, н. д., стр. 66, 99, 122, 180—185, 453.

¹⁰ Првог марта 1810. Метерних је писао: „Његово величанство наредило је услед рапорта Симбшеновог од 4. јануара 1810. да му се саопште начела по којима Њ. В. жели да се с аустријске стране поступа у српским пословима. Та су начела:

а) Добро схваћени политички, војнички и трговачки интереси Аустрије захтевају да се потпомаже повратак мира у Србији.

б) Најбољи начин да се до тога мира дође је у томе да се Срби врате под отоманску владавину под условима који ће осигурати будући мир у тој провинцији.

в) И ако данашња конјунктура не допушта Аустрији да се за ту ствар јавно заузме, опет не треба пропусти ниједну прилику која би могла помоћи да се до тако жељеног мира дође, али само под условом да се Аустрија не компромитује.

г) Симбшен (погранични аустријски командант према устаничкој Србији — примедба Ј. М.) према томе не треба да ради јавно, већ тајно, на томе да се Срби склоне на мир, да се са својим умереним условима обрате команданту града Оршаве Рецеп-аги, који је добио пуномоћство од Порте да са Србима закључи мир. Уосталом, цела се радња поверава Симбшеновом нахођењу, према његовом ближем познавању тамошњег народног расположења, само му се понавља да је тајност у овоме послу од највеће важности (Кронес, *Аустрија и српско питање*, „Отац-

И када је Милошева Србија, временом, све више постајала стварност, званична Аустрија јој није поклањала никакву пажњу. О томе необично изразито сведочи следећа паралела. Маја 1808. посетио је Земун надвојвода Лудвиг Хабзбуршки. Том приликом прешли су из Србије Милоје Петровић и Младен Миловановић да би га поздравили у име устаничког вођства. Поред других, о тој посети писао је и лист „Vereingte Ofener und Pester Zeitung“. У бр. 46. споменуте године било је наведено да је надвојвода, после аудијенције, позвао србијанске делегате на ручак. Али, пошто је био петак, „а Илири се строго држе поста“, за њих је био спреман посебан јеловник.¹¹

У јесен 1817. посетио је Земун цар Франц I у пратњи своје супруге. Овом приликом прешао је из Србије у данашње предграђе нашег престолног града београдски везир Марашли Али-паша. У његовој пратњи,

бина“, XXVIII, стр. 380). Метерних и аустријска влада и њени погранични органи нису баш увек заузимали такав став. Уп. *Aus Metternichs nachgelassenen Papieren II*, Wien, 1880, стр. 385—389; за његов општи став према аустријској оријенталној политици и *Metternichs Denkwürdigkeiten II*, München, 1921, стр. 245. У томе ставу долази до пуног изражаја његово ниподаштавање и занемаривање интересовања за активну оријенталну политику. Говорећи о међународној кризи насталој због грчке националне револуције, он је изјавио: „Und so geht es mit der famosens orientalischen Frage in ihrer Beziehung zum Norden. Seitdem ich überhaupt Geschäfte treibe, habe ich es mit keinem einfacheren zu tun gehabt.“

За схватање оријенталне политике аустријских владајућих кругова значајан је и следећи текст из пера једног од Метернихових првих сарадника: „Genz—Metternich, 24. IV 1814. Da Huelist mir gesagt hat, dass er wegen der türkischen Angelegenheiten in grossen Sorgen, und dass die Absicht der Russen, gleich nach beendigtem Koalitions-Kriege von neuem über die Türken herzufallen, kaum mehr zu bezweifeln ist, so bemühe ich mich bei jeder Gelegenheit meinem Korrespondenten zu versichern, dass Österreich gewiss nicht mit solchem Kostaufwand und solchen Opfern aller Art das Gleichgewicht der Macht in Europa auf einer Seite wieder hergestellt haben würde, und es auf der andern Seite mutwillig zerstören zu lassen. Ich stelle ihm vor, dass, wenn Napoleon nicht gestürzt worden wäre, Österreich zuletzt, um sich selbst zu retten, wer weiss zu welchen für die Pforte verdeblichen Planen hätte greifen müssen, dass nunmehr aber Österreich freie Hände hat, seinen eigenen Wünschen, seiner eigenen Politik folgen kann, und dass in dieser die Aufrechterhaltung der Pforte zu allen Zeiten eine Haupt-rücksicht bleiben wird.“ *Briefe von und an Genz*, München—Berlin, 1913, III, 1, стр. 291—292.

За разумевање Метернихове оријенталне политике, толико важне и за разумевање интересовања аустријске штампе за Србију другог устанка, вреди навести објашњења још два еминентна историчара. Србик каже: „Österreich in seiner Gesamtheit ist das Herz Mitteleuropas, wie Deutschland das Herz Europas ist. Dieser Gedanke war leitend gewesen in Metternichs Politik gegen Napoleon, er hat den Staatsmann bis zum Lebensende nicht verlassen. Diese mitteleuropäische Idee Metternichs erklärt es durchaus, dass er Österreich voll aktiv nur nach dem Westen, überwiegend defensiv gegen den Osten hin auftreten liess. Wir haben diese Haltung an dem Gesandten und jungen Minister beobachtet. Noch im Jahr 1853 bezeichnete er als ein Unglück, wenn Österreich sich in die Orientalpolitik zu tief einliesse; er erkannte ganz richtig, dass hinter der Verweisung Österreichs auf seine Mission in Orient das Bestreben stehe, den Staat 'aus den europäischen Interessen zu schlichen', und meinte, dass 'auf keinem Felde im Orient für Österreich geniessbare Aufgaben wachsen', weder in territorialer noch in religiöser Beziehung; 1858 schreibt er noch deutlicher, das Hinweisen Österreichs nach dem Orient bedeutete eigentlich das Wegweisen Österreichs aus dem Okzident, und nichts ist vielleicht bezeichnender als sein Ausruf 1853: ‚Was gehen die Höfe von Belgrad und Cetinje die Welt an?‘“ Heinrich Ritter von Srbik, *Metternich, Der Staatsmann und der Mensch I*, München, 1925, стр. 429. Уп. и Н. Hantsch, *Die Geschichte Österreichs 1648—1918*, Graz—Wien—Köln—Rhein, 1953, стр. 300. и на другим местима.

¹¹ Уп. и Милован Ристић, *Младен Миловановић*, Београд, 1962, стр. 99—100.

поред још неких истакнутих Срба, налазио се и кнез Милош. О тој посети донео је доста опширну репортажу и Метернихов „Österreichischer Beobachter“, у бр. 299. за ту годину. Али у њему ни присуство Срба, ни кнеза Милоша, није било уопште споменуто.¹²

LA PRESSE AUTRICHIENNE SUR LA SECONDE INSURRECTION SERBE

La presse autrichienne et les journaux de langue allemande en général sont bien plus avares de nouvelles sur la seconde insurrection serbe que sur la première. Ceci est dû aux événements importants qui se déroulaient à l'époque en Europe autour de la chute de Napoléon, ainsi qu'au fait que cette insurrection n'était considérée dans l'opinion publique autrichienne que comme un petit mouvement local, semblable au soulèvement de Hadži-Prodan, et semblait n'avoir que peu de chances de succès. De plus, pendant l'année 1815, tous ces journaux disposaient de bien moins bonnes sources d'information que dans la période comprise entre 1804 et 1813. Plus tard, pendant la mise en application de la politique de la Sainte-Alliance, les journalistes autrichiens n'accordèrent pour ainsi dire aucune attention aux événements de Serbie et c'est pour cette raison que l'on ne se rendit pas compte qu'était en train de naître, dans ce pachalik de l'empire ottoman, un nouvel Etat qui allait revêtir ultérieurement une importance considérable pour l'existence même de l'empire des Habsbourg.

Jovan Milićević

¹² Уп. и Мих. Гавриловић, н. д., стр. 395—398. Занимљиво је да се овај допис „Beobachter“-а готово сасвим слаже са оним код Гавриловића, донетим вероватно, бар делимично, према допису „Wiener Zeitung“-а.

Druck und Verleger: bey Michael Landauer, Editor, vom, 181-182.

Freytags den 22. Jänner 1808.

In- und Ausländische Kriegs- und Staats-Begabheiten.
Semlin, vom 14. Jänner.

In Folge des von dem Russisch-Kaiserl. Herrn Statrath v. Rodofinitin vorgel. ten Planes der neuen Verfassung Serviens, hat der Serwische Senat in der am 2. d. in Belaras abgehaltenen Sitzung den ersten Punkt den Güter und Häuserverkauf betreffend, angenommen. Die übrigen drey Punkte, Servien in Distrikte einzutheilen; Soldatier an der Dester. Gränze zu errichten, und die Kultur im Lande einzuführen, hat derselbe bis auf weitere Rathversammlungen verschoben. In den am 4ten und 5. Jänner abgehaltenen Sitzungen wurde nichts von diesen Gegenständen vorgenommen, sondern der Senat beschäftigte

sich bloß mit der Ernennung der Gerichts-persohnen in den Städten, und den Richtern in den Dörfern. In der Sitzung am 9. Jänner wurden die in Ikrischer Sprache abgedruckten Gesetze und Instruktionen, wie sich die Gerichtsbehörden in rechts und palatischen Sachen zu benehmen haben, an die Verörden im Lande versendet.

Seit dem Monat Novemb. v. J. besteht in Belgrad zur Bildung der Jugend eine ordentliche nach deutscher Art errichtete Schulanstalt unter der Direktion eines griechischen Philosophen Namens Thobde Obradomisch. Vermög. einem unläßlich er-gangenen Senatsbefehle sollen nun nächstens auch die in den übrigen Städten und vornehmsten Dörfern Serviens bestehenden An-